

Teorie stosunków międzynarodowych

Realizm strukturalny (neorealizm) i jego wpływ na współczesne stosunki międzynarodowe.

- wykład nr 4

Rysunek 1. *Rozwój realizmu w nauce o stosunkach międzynarodowych*

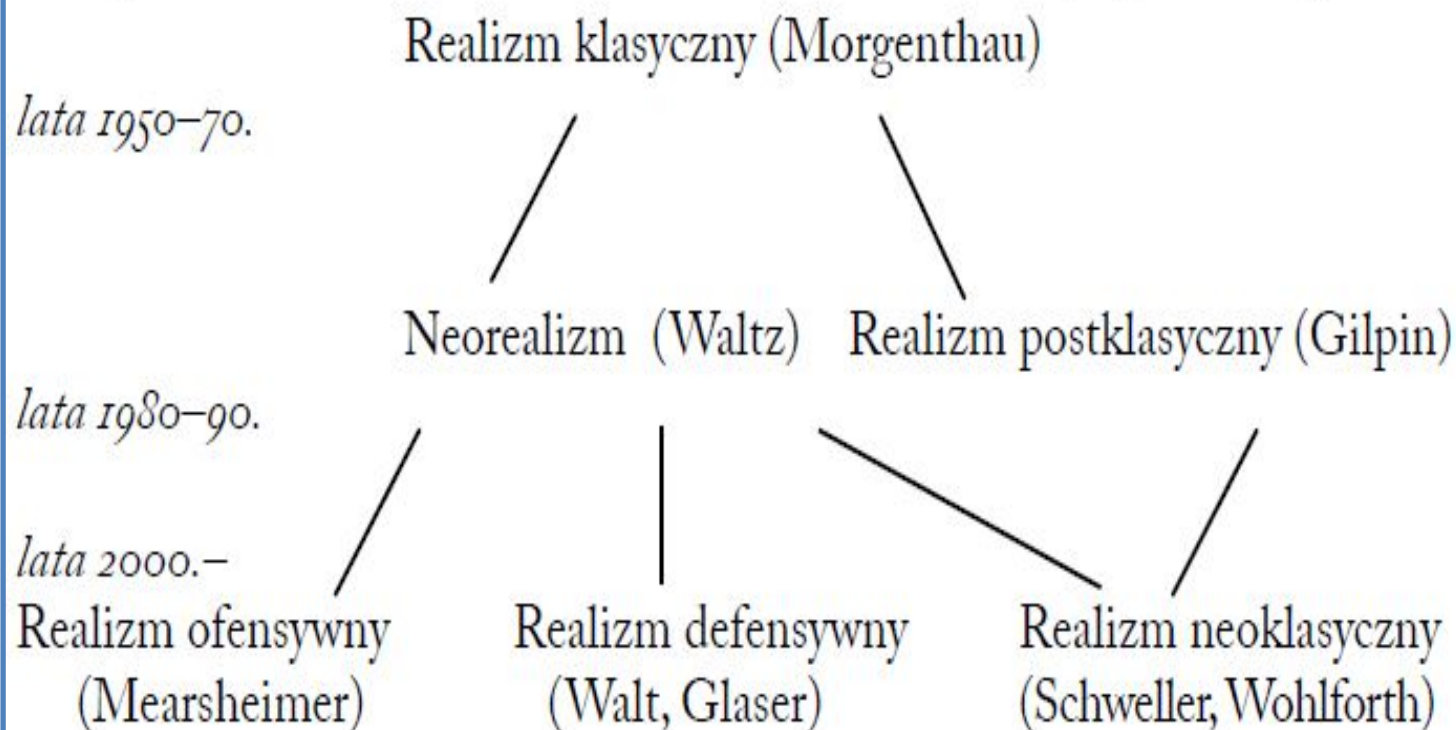

Tabela 2. *Porównanie realizmu klasycznego, neorealizmu i realizmu neoklasycznego*

	Realizm klasyczny	Neorealizm	Realizm neoklasyczny
Zmienna niezależna	Państwa i ich interesy	Struktura systemu międzynarodowego	Struktura systemu międzynarodowego w kontekście czynników wewnątrzpaństwowych
Zmienna zależna	Polityka zagraniczna państw	Rezultaty na scenie międzynarodowej	Polityka zagraniczna państw
Relacje struktura-podmiotowość	Nadrzędność podmiotu	Nadrzędność struktury	Struktura i podmiot są powiązane ze sobą
Cel państw	Maksymalizacja potęgi	Maksymalizacja bezpieczeństwa	Maksymalizacja wpływu
Potęga	Kontrola nad innymi	Suma zasobów, brak i nadmiar może być szkodliwy	Funkcja czynników materialnych i niematerialnych
Sposób realizacji celu	Hegemonia	Równowaga sił	Utrzymanie <i>status quo</i> lub rewizjonizm
Metodologia	Podjęcie historyczne, rozważania filozoficzne	Testowanie hipotez za pomocą metod ilościowych i jakościowych	Metody jakościowe, zwłaszcza analiza przypadku i śledzenie procesu

Źródło: E. Haliżak, J. Czuputowicz (red.), *Teoria realizmu w nauce o stosunkach międzynarodowych.*

Założenia i zastosowania badawcze. Wydawnictwo Rambler, Warszawa

<http://portal.uw.edu.pl/documents/10843903/11367021/Czuputowicz+-+Mapa+wspolczesnego+realizmu.pdf>

Podstawowe założenia realizmu strukturalnego K. Waltza

- 1979 Kenneth Waltz *Theory of International Politics*
- **Dlaczego państwa prowadzą taką samą politykę, chociaż różnią się ideologią, ustrojem itp.?**
(USA-ZSRR, Ateny-Sparta)
- Przyczyną oddziaływanie **struktury systemu międzynarodowego**

Realizm strukturalny– Kenneth Waltz

- Kenneth Waltz (1924-2013) - *Theory of International Politics*
- nie przejawia zainteresowania **dylematami moralnymi** w polityce zagranicznej
- Waltz skupia się **na strukturze systemu międzynarodowego** i jej konsekwencjach dla stosunków międzynarodowych

Realizm strukturalny– Kenneth Waltz

- Kenneth Waltz (1979) za punkt wyjścia przyjmuje pewne elementy realizmu klasycznego - np. niezależne państwa działające w systemie międzynarodowej anarchii

Realizm strukturalny– Kenneth Waltz

- **struktura systemu zmienia się** wraz ze zmianami w rozmieszczeniu zdolności między elementami systemu, czyli wraz ze zmianą układu sił
- do zmiany międzynarodowej dochodzi w chwili narodzin i upadku mocarstw oraz dużych przesunięć w układzie sił
- typowym źródłem zmiany - wojna między mocarstwami

Realizm strukturalny– Kenneth Waltz

- państwami o podstawowym znaczeniu dla określania zmian w strukturze systemu międzynarodowego są **mocarstwa**
- system międzynarodowy składa się z **podobnych elementów** - każde państwo, czy to małe, czy duże, musi realizować podobne zadania rządu
- państwa **różnią się od siebie w kwestii siły**

Podstawowe założenia realizmu strukturalnego K. Waltza

- zachowanie państw racjonalne
- od wieków tak samo
- polityka zagraniczna zdeterminowana przez anarchiczną strukturę systemu, a nie wewnętrzne atrybuty państw

Struktura systemu K. Waltza

Jest ona zdefiniowana przez

- zasadę organizującą państwa - **anarchię**
- specyfikę funkcji - **ze względu na anarchiczność systemu zawsze występuje podobieństwo funkcji; państwa funkcjonalnie do siebie podobne**
- rozkład siły w systemie - **państwa różnią się miejscem zajmowanym w strukturze wg kryterium posiadanej siły; jedne są mocarstwami, inne państwami Średnimi, małymi**

Realizm klasyczny a neorealizm

- **realizm klasyczny akcentuje znaczenie przywódców państw**
- motywem decyzji: interes państwa, potęga
- bezpieczeństwo
- neorealizm: w centrum zainteresowań badawczych **struktura systemu, współdziałanie jej elementów (units) oraz ciągłość systemu i jego zmiana**
- w szczególności: względne rozmieszczenie siły w systemie międzynarodowym
- aktorzy są mniej istotni, ponieważ struktury zmuszają ich do działania w określony sposób
- **Struktury w większym bądź mniejszym stopniu determinują zachowanie państw.**

Realizm klasyczny a neorealizm

Neorealizm: brak rozważań na temat natury ludzkiej

- uwagę skupia **na strukturze systemu, nie zaś na ludziach**, którzy system ten tworzą bądź nim kierują
- przywódcy państw muszą prowadzić politykę zgodnie z logiką struktury systemu państw
- w teorii Waltza nie ma miejsca na uprawianie polityki zagranicznej niezależnej od struktury systemu

Realizm strukturalny– Kenneth Waltz

- rozróżnia systemy dwubiegunowe (bipolarne) i systemy wielobiegunowe
- Jaki system najbardziej stabilny?

Realizm strukturalny– Kenneth Waltz

- **Systemy dwubiegunowe uznaje za bardziej stabilne i stanowiące lepszą gwarancję pokoju i bezpieczeństwa niż systemy wielobiegunowe.**
- **Zatem zimna wojna była okresem międzynarodowej stabilności i pokoju.**

Realizm strukturalny– Kenneth Waltz

systemy dwubiegunowe są lepsze od wielobiegunowych, ponieważ zapewniają większą stabilność międzynarodową, a tym samym w większym stopniu gwarantują pokój i bezpieczeństwo.

Dlaczego?

Realizm strukturalny– Kenneth Waltz

Trzy główne powody, dla których systemy dwubiegunowe są bardziej stabilne i pokojowe:

- między mocarstwami występuje mniej konfliktów, co redukuje możliwości wojny między nimi
- skuteczny system odstraszania łatwiej funkcjonuje, bo w grę wchodzi mniej mocarstw
- mniejsze ryzyko błędnej kalkulacji „Mniej palców pociąga za spust.”

Neorealizm a rozpad systemu dwubiegunowego

- Neorealiści: polityka odstąpienia przez Gorbaczowa od zimnej wojny za podyktowaną pokonaniem ZSRR przez USA
- Według takiego podejścia, Gorbaczow nie mógł zainicjować swojej polityki z przyczyn wewnętrznych lub ideologicznych.

Neorealizm a rozpad systemu dwubiegunowego

- W oczach Waltza **rola przywódców państw w prowadzeniu polityki zagranicznej sprowadza się w zasadzie do mechanicznego obrazu, w którym ich wybory kształtują międzynarodowe ograniczenia strukturalne, przed jakimi stają.**

Neorealizm a rozpad systemu dwubiegunowego

Co po zimnej wojnie?

- mocarstwa zawsze będą dążyć do wzajemnego równoważenia się. Skoro system zdominowały USA, to **inne kraje będą dążyły do zrównoważenia siły USA**
- kraje mniejsze i słabsze będą zmierzać do **sprzymierzania się z mocarstwami, aby zachować maksimum autonomii**
- Waltz odchodzi od klasycznej tezy realistów, opartej na postrzeganiu człowieka jako "z natury złego", - **żądza potęgi i troska o bezpieczeństwo są cechą państw nie z powodu natury ludzkiej, ale dlatego, że zmusza je do tego struktura systemu międzynarodowego.**

Realizm defensywny

a realizm ofensywny

TABELA I. *Realizm klasyczny, defensywny i ofensywny*

	Realizm klasyczny	Realizm defensywny	Realizm ofensywny
Przyczyna rywalizacji	Natura ludzka	Struktura systemu	Struktura systemu
Cel	Maksymalizacja potęgi	Utrzymanie równowagi sił	Maksymalizacja potęgi

Źródło: John J. Mersheimer, *The Tragedy of Great Power Politics*, W. W. Norton & Company, New York, London 2001, s. 22 (własna modyfikacja).

Źródło: E. Haliżak, J. Czaputowicz (red.), *Teoria realizmu w nauce o stosunkach międzynarodowych. Założenia i zastosowania badawcze*. Wydawnictwo Rambler, Warszawa

Realizm defensywny a realizm ofensywny

Przyczyna rywalizacji państw w
realizmie defensywnym i
ofensywnym: struktura systemu

(inaczej niż w realizmie klasycznym -
tam natura ludzka)

Realizm defensywny a realizm ofensywny

Defensywny – dążenie do bezpieczeństwa, przetrwania

- głównym celem państwa przetrwanie
- dążenie do zdobycia potęgi ma charakter drugorzędny i jest podporządkowane zapewnieniu bezpieczeństwa.
- Państwa nie będą wprowadzały działań ryzykownych i agresji.
- koszty wojny przewyższają korzyści.
- Dążenie do równowagi siły

Ofensywny – dążenie do maksymalizacji potęgi

- Państwa dążą do zwiększenia swojej siły relatywnej
- łatwo ulegają pokusie rozbudowywania swojej potęgi i wpływów
- najważniejsza jest potęga - bez niej nie ma bezpieczeństwa.
- Nie znamy intencji innych państw.
- Nie ma możliwości bycia ostrożnym.
- Każde państwo dąży do hegemonii.
- Nie ma państw, które są zadowolone ze swej pozycji.